

ГЛОБАЛЬНА ЕНЕРГЕТИЧНА ПОЛІТИКА: ПРОБЛЕМИ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ ТА ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ**GLOBAL ENERGY POLICY: PROBLEMS OF CONCEPTUALIZATION AND INSTITUTIONALIZATION**

**Камінська Н.В., д.ю.н., професор,
професор кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства
Національний авіаційний університет**

**Муза О.В., д.ю.н., старший науковий співробітник,
професор кафедри кримінального та адміністративного права
Академія адвокатури України**

**Демиденко В.О., к.ю.н., доцент,
професор кафедри конституційного права та прав людини
Національна академія внутрішніх справ**

Численні загрози і виклики сучасного світу зумовлюють привернення уваги науковців, міжнародних і національних експертів, представників органів публічної влади окремих держав, наднаціональних утворень, міжнародних організацій різних рівнів і профілю до необхідності концептуалізації глобальної енергетичної політики. Так, у III тисячолітті, поряд з проблемами у сфері охорони навколишнього природного середовища, охорони здоров'я, забезпечення миру і безпеки, низкою інших проблем, очевидними є нерівномірне і надмірне зростання споживання непоновлюваного палива, зменшення запасів енергоресурсів (зокрема, вугілля, нафти, природного газу), їх нерівномірний розподіл і обмежений доступ, здорожчання енергоносіїв тощо. Видобуток і транспортування, використання вугілля й решти енергоресурсів зумовлюють шкідливі викиди, загалом забруднення довкілля, глобальний парниковий ефект і порушення екологічної рівноваги. Не дивлячись на проблеми мирного часу, жорсткі наслідки руйнування об'єктів енергетичної інфраструктури особливо змушують світове співтовариство до координації дій у напрямі розробки і схвалення концепції глобальної енергетичної політики, а також забезпечення її належної реалізації.

Тому метою даної статті є з'ясування природи глобальної енергетичної політики, розкриття її концептуальних засад, основних складових, інституційного механізму реалізації, а також визначення перспектив подальшого розвитку. Методологічний інструментарій дослідження ґрунтується на діалектичному, історичному, феноменологічному, порівняльно-правовому, антропологічному, синергетичному, системному й інших методах. Звернуто увагу на об'єктно-суб'єктний склад глобальної енергетичної політики, характерні відмінності, особливості міжнародного договірної та інституційного механізмів реалізації. Важливу роль і значення на цьому шляху, беззаперечно, відіграє Європейський Союз, його енергетична політика, такі міжнародні інституції як МАГАТЕ, IRENA, НАТО, ОПЕК і т.д. Видається доцільним розширення напрямів їх функціонування в контексті розробки і реалізації концептуальних засад, стратегічних пріоритетів глобальної енергетичної політики, забезпечення сталого енергетичного розвитку.

Ключові слова: глобальна енергетична політика, енергетична політика ЄС, джерела енергії, міжнародні організації, МАГАТЕ, IRENA, НАТО, ОПЕК, міжнародні договори, імплементація, енергоефективність, міжнародно-правовий режим природних ресурсів, глобалізація.

Numerous threats and challenges of the modern world cause the attention of scientists, international and national experts, representatives of public authorities of individual states, supranational entities, international organizations of various levels and profiles to the need to conceptualize global energy policy. Thus, in the 3rd millennium, along with problems in the field of environmental protection, health care, ensuring peace and security, and a number of other problems, the uneven and excessive growth of non-renewable fuel consumption, the reduction of energy resources reserves (in particular, coal, oil, natural gas), their uneven distribution and limited access, rising prices of energy carriers, etc. Extraction and transportation, use of coal and other energy resources lead to harmful emissions, environmental pollution in general, global greenhouse effect and disturbance of ecological balance. Despite the problems of peacetime, the terrible consequences of the destruction of energy infrastructure objects especially force the world community to coordinate actions in the direction of developing and approving the concept of global energy policy, as well as ensuring its proper implementation.

Therefore, the purpose of this article is to clarify the nature of global energy policy, reveal its conceptual foundations, main components, implementation institutional mechanism, as well as determine the prospects for further development. The methodological tools of the research are based on dialectical, historical, phenomenological, comparative legal, anthropological, synergistic, systemic and other methods. Attention is drawn to the object-subject composition of global energy policy, characteristic differences, features of international contractual and institutional implementation mechanisms. The European Union, its energy policy, such international institutions as the IAEA, IRENA, NATO, OPEC, etc., will undoubtedly play an important role and significance on this path. It seems appropriate to expand the directions of their operation in the context of the development and implementation of conceptual principles, strategic priorities of the global energy policy, ensuring sustainable energy development.

Key words: global energy policy, EU energy policy, energy sources, international organizations, IAEA, IRENA, NATO, OPEC, international agreements, implementation, energy efficiency, international legal regime of natural resources, globalization.

Постановка проблеми. Із середини ХХ століття, а особливо на початку III тисячоліття світове співтовариство відчуло зменшення запасів енергоресурсів (зокрема, вугілля, нафти, природного газу), їх нерівномірний розподіл і обмежений доступ, здорожчання енергоносіїв тощо. Міжнародний енергетичний ринок характеризується значною політизованістю, певною корупційністю, взаємозалежністю основних суб'єктів, зокрема, держав, які володіють енергоресурсами та інфраструктурою їх постачання, впливають не лише на національну енергетичну політику

окремих держав, а й світову (глобальну) політику. Поряд з цим, видобуток і транспортування, використання вугілля й решти енергоресурсів зумовлюють шкідливі викиди, загалом забруднення навколишнього природного середовища, глобальний парниковий ефект і порушення екологічної рівноваги, погіршення стану здоров'я людства, інші проблеми сучасності. Війни та інші види збройних конфліктів посилюють неминучі шкідливі наслідки, руйнування об'єктів критичної енергетичної інфраструктури, порушення енергетичного сталого розвитку і т.д.

Отже, в умовах сучасних процесів глобалізації та регіональної інтеграції слід констатувати необхідність координації дій держав як основних суб'єктів міжнародних енергетичних та інших видів міжнародних відносин, існуючих міжнародних організацій у напрямі розробки і схвалення концепції глобальної енергетичної політики, а також забезпечення її належної реалізації.

Аналіз публікацій та останніх досліджень, в яких започатковано вирішення проблеми. Теоретико-історичні й прикладні аспекти становлення міжнародного енергетичного ринку, енергетичних стратегій універсального і регіонального рівнів, забезпечення енергетичної безпеки, енергозбереження й енергоефективності, тенденції і сценарії розвитку світової енергетичної сфери стали об'єктами досліджень українських і зарубіжних учених. Слід акцентувати на наукових здобутках С. Білоцького, П. Борцевича, Ю. Ващенко, З. Герасимчук, І. Гончарук, Р. Єделєва, С. Завгородньої, Р. Коцюби, А. Лелеченко, В. Лір, І. Мазур, Б. Остудімова, С. Саті, О. Суходолі, М. Тимченко, Р. Тормосова, З. Тропіна, Ю. Харазішвілі, М. Чіпка й ін. Останнім часом відзначається концептуалізація таких явищ як глобальна енергетична система, глобальні енергетичні тренди, енергетична політика Європейського Союзу, енергетичні стратегії держав-учасниць ЄС, політика забезпечення енергетичної безпеки. Проте їх вивчення має переважно фрагментарний і несистемний характер, тому видається доцільним розкриття природи і сутності згаданих категорій, їх співвідношення. Крім цього, фактично лише згадується іноді про глобальну енергетичну політику, однак не розкривається її поняття й основні ознаки, доктринальні та інші засади формування, здійснення і розвитку.

Метою даної статті є з'ясування природи глобальної енергетичної політики, розкриття її концептуальних засад, основних складових, інституційного механізму реалізації, а також визначення перспектив подальшого розвитку.

Методологічний інструментарій дослідження ґрунтується на діалектичному, історичному, феноменологічному, порівняльно-правовому, антропологічному, синергетичному, системному й інших методах. Загалом проблематика енергетичної політики, енергетичної безпеки, енергоефективності в сучасних наукових роботах відзначається багатоаспектністю і міждисциплінарністю, тому доречним є використання синергетичного, комплексного й інших підходів. Власне вивчення сутності й перспектив глобальної енергетичної політики, насамперед, зумовлює використання інтегративного, системного, пов'язаних з ним решти методологічних підходів, відповідних методологічних принципів дослідження (плюралізму, системності, об'єктивності, детермінізму тощо).

Виклад основного матеріалу. Ще далекого 1956 року було прийнято Статут Міжнародної агенції з атомної енергії (МАГАТЕ, IAEA), відповідно до якого основні цілі діяльності МАГАТЕ зводяться до контролю (гарантій) мирного використання і досліджень атомної енергії, розробки і прийняття стандартів ядерної безпеки і захисту довкілля, радіаційної безпеки, надання державам-учасницям технічної допомоги з питань мирного використання атомної енергії, а також заохочення обміну науковою і технічною інформацією щодо атомної енергії [1-2]

МАГАТЕ як світовий центр співпраці в ядерній сфері покликаний сприяти застосуванню безпечних, надійних і мирних технологій. Постає питання про ефективність і результативність даного міжурядового форуму науково-технічної взаємодії у напрямі мирного використання ядерних технологій та атомної енергії на глобальному рівні. Тобто якщо програми МАГАТЕ сприяють розвитку мирного застосування атомної енергії, науки і технологій, забезпечують міжнародні гарантії проти неправомірного використання ядерних технологій і матеріалів, а також розвитку стандартів атомної безпеки (включаючи радіа-

ційний захист) та їх реалізацію, чому тоді Україна та інші держави, окремі регіони сучасного світу стурбовані загрозами і ризиками ядерної безпеки, пов'язаними з найбільшою в Європі атомною електростанцією, що наразі розташована на лінії фронту? Це не єдиний об'єкт енергетичної інфраструктури, що постраждав в Україні під час повномасштабного вторгнення.

У свою чергу, варто відзначити, що для підтримки використання всіх форм поновлюваних джерел енергії створено 2009 року і функціонує **Міжнародне агентство з відновлювальних джерел енергії** (International Renewable Energy Agency, IRENA). Згідно з положеннями Статуту даної організації з-поміж її основних цілей виокремлено сприяння широкому поширенню та зростаючому впровадженню, а також сталому використанню всіх видів відновлюваної енергії, беручи до уваги: а) національні та внутрішні пріоритети й переваги, отримувани з комбінованого підходу до відновлюваної енергії та заходів з енергоефективності; б) внесок відновлюваної енергії в збереження навколишнього середовища шляхом обмеження впливу на природні ресурси й зменшення вирубування лісів, зокрема вирубування тропічних лісів, опустелювання й скорочення біологічного різноманіття; в) захист клімату; г) економічне зростання та соціальну згуртованість, у тому числі в зниженні рівня бідності й сталий розвиток; д) доступ до енергопостачання й безпеку енергопостачання; е) регіональний розвиток і взаємну відповідальність поколінь (ст. 2). Можна виокремити такі ключові напрями діяльності Агентства:

- є центром передового досвіду з питань технологій використання відновлюваної енергії,

- координатор й ініціатор, який забезпечує надання досвіду практичного застосування та рекомендацій, підтримує в питаннях, що стосуються відновлюваної енергії,

- допомагає країнам отримувати користь з ефективного розвитку й передачі знань і технологій,

- поширює інформацію й підвищує поінформованість громадськості стосовно переваг і потенціалу відновлюваної енергії (ст. 4) [3].

Отже, IRENA покликана сприяти збільшенню темпів використання відновлюваних джерел енергії у всьому світі; поширенню знань і технологій у даній сфері; популяризації економічних, соціальних та екологічних переваг відновлювальної енергетики; розвивати співробітництво і партнерство зацікавлених сторін для трансформації енергетики; надавати інформацію, аналітичні матеріали та дані про відновлювальну енергетику; консультації та підтримку країн в їх національних і регіональних зусиллях.

Доречно звернути увагу на регламентацію терміну «відновлювана енергія», що означає всі види енергії, отримувани з відновлюваних джерел екологічно раціональним способом та які, *inter alia*, охоплюють: 1) біоенергію; 2) геотермальну енергію; 3) гідроелектроенергію; 4) енергію океану, у тому числі, *inter alia*, енергію припливів та відпливів, енергію хвиль і теплову енергію океану; 5) сонячну енергію, а також 6) енергію вітру [3].

Приєднання України до Статуту IRENA на підставі Закону України № 2222-VIII від 05.12.2017 р. відкрило нові вектори співпраці у даному напрямі, зобов'язання, у тому числі щодо імплементації його положень у національне законодавство і правозастосовну практику, відповідні перспективи.

У свою чергу, слід виокремити роль **Організації Північноатлантичного Договору (НАТО)** у забезпеченні енергетичної безпеки, здійсненні міжнародної (глобальної) енергетичної політики. Це посилюється багатьма факторами, зокрема, недопущення виникнення військової загрози для об'єктів енергетики, ліній постачання, захисту поставок енергоносіїв заради підтримки стабільності й безпеки країн-членів та оперативного потенціалу НАТО, попередження розгортання збройних конфліктів за доступ

до енергетичних ресурсів і т.д. Важливо, що в останні роки НАТО відходить від питання виключно захисту об'єктів інфраструктури і звертає увагу на більш широкий спектр проблем енергетичної безпеки [4].

На основі Північноатлантичного Договору відбуваються консультації, Альянс має бути готовим для забезпечення безпеки своїх членів, може брати на себе управління аварійними запасами, які підконтрольні йому, може застосовувати патрулювання та захист критичної інфраструктури, де є конкретні загрози високого рівня. Останнє передбачено в документі Військового Комітету (МС 401), де визначено роль НАТО у захисті об'єктів нафтогазового комплексу в Північному морі в разі збройного нападу. У той же час це не означає, що НАТО у випадку нападу на об'єкт інфраструктури обов'язково буде застосовувати свої збройні сили.

Проте НАТО не є регулятором енергетичного ринку, а відповідними механізмами володіють інші міжнародні організації, насамперед, Міжнародне агентство з атомної енергії, Міжнародна морська організація та Європейський Союз. Враховуючи, що держави-члени Альянсу здійснюють самостійну енергетичну політику на національному рівні, відрізняються їх пріоритети і ключові напрями, ресурсна база та наявна інфраструктура, стратегії в галузі енергетики. Тому важливою є координуюча роль щодо запобігання протиріч між державами; узгодження спільних позицій за окремими напрямами; формування системи обміну інформацією і досвідом; розвитку потенціалу держав-членів щодо забезпечення захисту стратегічно важливих об'єктів інфраструктури та формування дієвих інструментів реагування на кризи.

У Лісабонській стратегічній концепції НАТО 2010 р. було підтверджено безпосередню участь даної організації у забезпеченні енергетичної безпеки як безпеки постачання, споживання енергії, активізації міжнародних зусиль для забезпечення стійкості від атак або руйнування. Представники НАТО підкреслюють, що потенційний внесок Організації в енергетичну безпеку базується на тристоронньому підході: 1) сприяння діалогу та обміну інформацією, 2) поширення стабільності, 3) сприяння захисту критично важливої енергетичної інфраструктури. У Морській стратегії НАТО 2011 р. також йдеться про життєво важливі інфраструктури, енергетичні потоки, захист морських ресурсів та екологічної безпеки – в інтересах безпеки союзників.

У рамках дво- і багатосторонньої співпраці НАТО, включаючи План дій Україна – НАТО, значна увага приділялась енергетичній політиці, енергетичній безпеці. Тут відзначимо відповідні результати Середземноморського діалогу, Стамбульської ініціативи співпраці, Ради Північноатлантичного співробітництва, Партнерства заради миру, Євроатлантичного координаційного центру реагування на лиха, Центру енергетичної безпеки, численних операцій і програм тощо. Наразі НАТО розширює кіберобороздатність [5], враховуючи ризики кібератак на електро- та інші мережі, терористичні загрози в даній сфері.

У свою чергу, активізація процесів євроінтеграції України змушує до вивчення успішного досвіду **енергетичної політики Європейського Союзу (ЄС)**. Тут тривалий час акумульовані зусилля держав-учасниць, керівних наднаціональних органів, спеціалізованих агенцій над створенням спільних лібералізованих газово- та електроенергетичного ринків, що закріплено низкою енергетичних пакетів. Вони включають директиви і регламенти, що послідовно змінювали один одного, доповнювались. Поряд з цим, ЄС сприяв створенню Енергетичного співтовариства – міжнародної організації, що включає країни Євросоюзу і треті країни, діяльність якої направлена на розширення енергетичного ринку Євросоюзу на країни Південно-Східної Європи та інші. На держав-учасниць покладаються зобов'язання в сфері енергетики, лібера-

лізації енергетичних ринків, поширюються принципи і норми *acquis communautaire*.

Так, енергетична політика ЄС базується на таких основоположних принципах:

- принцип свободи руху товарів, послуг, осіб, капіталів – зумовлений завданнями єдиного внутрішнього ринку ЄС;
- принцип недискримінації, що стосується спільного ринку ЄС, заборони включати дискримінаційні умови до договорів, забезпечення «доступу третьої сторони», гарантії справедливої конкуренції;
- принцип прозорості у внутрішньому ринку, передбачаючи можливість отримання споживачами інформації про динаміку цін на енергоносії, а також нагляд ЄС за поставками і транзитом енергоносіїв;
- принцип охорони навколишнього середовища, відображаючи потребу застосування превентивних заходів при здійсненні енергопостачання;
- принцип урахування соціального фактору в енергетичній політиці, що зумовлює привертання уваги до рівня безробіття в енергетиці від кон'юнктури ринку, гарантії безпеки працівників в енергетичній сфері [6; 18]

Виходячи з установчих договорів ЄС, Європейська Комісія та інші органи ЄС зосереджують зусилля на реалізації стратегічної мети ЄС – переведенню Європи на засади високоефективного енергетичного співтовариства і низьковуглецевої економіки, що може стати каталізатором здійснення «нової промислової революції». Дана мета і відповідні заходи, зумовлюють сутність європейської енергетичної політики, її складові й інструменти здійснення. Визначені критерії і пріоритети демонструють поєднання соціально-економічних, політичних, технічних та інших факторів, що впливають на концептуалізацію засад енергетичної політики. При формуванні міжнародної енергетичної політики стосовно інтересів ЄС враховується те, що країни-учасниці ЄС покликані ініціювати розробку і впровадження у міжнародні угоди механізми, спрямовані на реалізацію принципів Договору до Енергетичної хартії. Наступний аспект пов'язаний з тим, що співробітництво в енергетичній сфері з країнами-сусідами ЄС становить основу політики європейської безпеки й стабільності. Отже, Євросоюз покликаний створити багатовекторну мережу із сусідніх держав, співпраця з якими базуватиметься на концептуальних положеннях і за правилами енергетичної політики ЄС:

- зміцнення відносин ЄС з країнами-постачальниками на засадах партнерства, враховуючи принципи прозорості, взаємності, передбачуваності;
- розвиток відносин з основними споживачами енергетичних ресурсів, зокрема в рамках МЕА, у форматі «великої вісімки» та активізації двостороннього співробітництва;
- розробка ефективних фінансових інструментів і механізмів, використання ресурсів Європейського інвестиційного банку і ЄБРР, започаткування Інвестиційного фонду Європейської політики сусідства, зміцнення енергетичної безпеки ЄС;
- налагодження умов для інвестування в міжнародні проекти у встановлених правових процедурах, координація і представництво інтересів в міжнародних проектах;
- підтримки нерозповсюдження ядерних технологій за допомогою посилення співпраці з МАГАТЕ і т.д. [7–8; 18].

Україна протягом тривалого часу активно взаємодіє зі згаданими інституціями, особливо, на підставі Меморандуму про взаєморозуміння між Україною та ЄС щодо співробітництва у сфері енергетики 2005 р. (Memorandum between Ukraine and the EU), Меморандуму про взаєморозуміння щодо Стратегічного Енергетичного Партнерства між Україною та ЄС спільно з Європейським Співтовариством з атомної енергії 2016 р. (Memorandum of Understanding), Угоди між Урядом України та Європейським співтовари-

ством з атомної енергії про наукову і технологічну співпрацю та асоційовану участь України у Програмі наукових досліджень та навчання Євратом, Рамкової стратегії ЄК щодо Сталого Енергетичного Союзу з довгостроковою політикою щодо запобігання зміні клімату і т.д. Угода про асоціацію передбачила невідкладні реформи в енергетичній сфері, зокрема, у Главі 11 «Питання, пов'язані з торгівлею енергоносіями» акцентується на регулюванні цін на енергоносії, уникнення подвійного ціноутворення, поряд із встановленням заборони на митні збори, кількісні обмеження на імпорту й експорт енергетичних товарів, співробітництва в енергетичній галузі. Згідно з даною частиною Угоди про асоціацію, потребують імплементації і виконання більше 300 регламентів і директив ЄС, різних актів *acquis* ЄС, з-поміж яких у сфері енергетики та енергоефективності визначений перелік найважливіших.

Видається, що міжнародна енергетична політика, спільна енергетична політика ЄС, політика НАТО відзначаються певною модернізацією, а відносини між Україною та ЄС, НАТО та іншими міжнародними об'єднаннями вийшли на новий етап активної взаємодії, що зумовлює потребу подальших наукових розвідок.

Особливо варто підкреслити на шляху формування глобальної енергетичної політики значення міжнародних енергетичних організацій глобального рівня, що можна віднести до групи міждержавних організацій спеціальної чи галузевої компетенції, а саме – **ОПЕК** та **МЕА**. Вони впливають переважно на регулювання торгівлі нафтовими ресурсами, захищаючи абсолютно різні інтереси: ОПЕК – країн-експортерів, а МЕА – країн-імпортерів. За організаційно-правовим статусом ОПЕК є картелем: її країни-члени узгоджують розподіл ринків збуту, обсяги видобутку й експорту нафти, а також монополні ціни. Такий організаційно-правовий статус у поєднанні з потужними експортними можливостями дозволяє ОПЕК суттєво впливати на світовий нафтовий ринок і використовувати „нафтовий чинник” як засіб політичного тиску [9-10].

З розгортанням однієї з найгостріших нафтових криз, країни-члени ОЕСР ще 1973 р. заснували МЕА [11], на яке було покладено завдання формування єдиних підходів до створення й використання країнами-членами нафтових резервів. Це стало найбільшим інституційним результатом нафтової кризи, нафтові резерви, як відомо, забезпечують безперебійність постачання нафти, а також зменшують можливість „енергетичного шантажу” з боку експортерів. Відтак створення нафтових резервів набуло характеру глобальної тенденції, що на сьогодні забезпечують належне тривале споживання нафти і нафтопродуктів майже в усіх країнах-членах ЄС та імпорту нафти в усіх країнах ОЕСР.

Отже, у світі функціонують дві великі системи колективної енергетичної безпеки, сформовані в межах ЄС і МЕА. Раніше висловлювалися пропозиції щодо необхідності створення міжнародно-правової системи регулювання енергетичних ринків, яка має базуватися на правилах міжнародної торгівлі. Цій системі повинні відповідати всі національні правові системи, включаючи систему, створену органами ЄС [9; 12]. На наше переконання, така позиція залишається дискусійною, наразі актуальне є концептуалізація такого феномену як «глобальна енергетична політика», враховуючи глобальний або універсальний рівень її формування і здійснення, а також відповідних проблем, на вирішення яких спрямована діяльність уповноважених суб'єктів.

З огляду на геополітичні кризи, включаючи через війну проти України, екологічні загрози через зміну клімату, економічні й інші кризи, світовою спільнотою, насамперед згаданими міжнародними організаціями, наднаціональними утвореннями значні сподівання покладаються на потужну глобальну енергетичну політику загалом та, зокрема, на енергетичну дипломатію. Енергетична політика будь-якого рівня завжди відзначається геополітич-

ними аспектами, і це стало ще більш очевидним через війну росії проти України, коли енергоносії та енергетичну політику використовують іноді як політичну або воєнно-політичну зброю. Як стверджують експерти, глобальний енергетичний ландшафт буде швидко змінюватися, оскільки світ починає переходити на зелену енергетику. Якщо у 20 ст. енергетика стала джерелом національної могутності, а її відсутність – стратегічною вразливістю, тепер від енергетичних стратегій і глобальної енергетичної політики, енергетичної політики вищезгаданих міжнародних утворень може змінитись конфігурація світу. Наприклад, ініціатива “Глобальні ворота” покликана зміцнити чисті й безпечні зв'язки в цифровому, енергетичному і транспортному секторах всього світу. Задля розірвання залежного кола від держави-окупанта пріоритетним є досягнення середньострокових цілей – стати вуглецево нейтральними до 2050 р., що можливо через Стратегію зовнішньої енергетичної взаємодії ЄС, замінивши імпортований газ і нафту на відновлювані джерела енергії або забезпечуючи енергоефективність. Цікавими є Платформа енергетичного співробітництва ЄС-Китай і т.п., щорічні енергетичні діалоги високого рівня [13-17].

Загалом реалізація мети ЄС щодо підтримки глобального переходу вимагає реформування сфери управління енергетикою, створення і здійснення дієвої і послідовної глобальної енергетичної політики. Насправді, важливо, щоб це була мета не лише ЄС, а й держав різних континентів, міжнародних енергетичних організацій.

Висновки. Виклики сучасної глобалізації зумовили нові виміри, наукові горизонти досліджень, що стосуються розкриття природи і властивостей, складових і механізмів глобальної енергетичної політики, її інституціалізації, форм міжнародної енергетичної співпраці. Основні напрями даної політики фактично створюють формат міжнародної енергетичної глобалізації та інтеграції, сучасної моделі енергоефективності.

Отже, глобальна (міжнародна) енергетична політика є феноменом сучасної системи міжнародних відносин, закономірністю світового розвитку, вищим рівнем у системі взаємовідносин при вирішенні глобальних проблем сьогодення. Попри це, її дослідження у сучасній науці не відзначається системністю і послідовністю, на відміну від державної енергетичної політики, енергетичної політики і стратегій ЄС. У значній частині сучасних держав енергетична політика часто розглядається у контексті становлення енергетичної незалежності, енергетичного суверенітету, енергетичної дипломатії, забезпечення екологічної та енергетичної, а також інших функцій держави, що ґрунтуються на відповідній законодавчій основі, міжнародно-правових стандартах, інституційних та інших механізмах забезпечення.

Специфіка об'єктно-суб'єктного складу глобальної енергетичної політики, її сутнісні характеристики зумовлені існуючими міжнародним договірним та інституційними механізмами. Важливу роль і значення, беззаперечно, відіграють Європейський Союз, МАГАТЕ, IRENA, НАТО, ОПЕК і т.д. З-поміж основних форм здійснення глобальної енергетичної політики можна виокремити: 1) міжнародне міжпарламентське і міжурядове, міжвідомче співробітництво держав (з метою розв'язання глобальних та пов'язаних з ними регіональних проблем, спільного використання універсальних, багатонаціональних та транскордонних природних об'єктів, реалізації міжнародних програм і проектів і т.д.); 2) співпрацю у рамках міжнародними енергетичних організацій; 3) обмін досвідом, технологіями та інформацією; 4) організація та проведення міжнародних симпозиумів, конференцій, форумів; 5) залучення громадськості, неурядових організацій та бізнесових структур до міжнародного енергетичного співробітництва.

Усе це потребує ґрунтовного міждисциплінарного

і міжгалузевого дослідження, аналізу співвідношення категорій «глобальної (міжнародної) енергетичної політики», «міжнародної енергетичної політики», «політики міжнародної енергетичної співпраці», «міжнародної енергетичної інтеграції», «міжнародного механізму надкористування» і т.і. Задля попередження викликів і загроз, усунення існуючих, запобігання виснаженню природних ресурсів, забезпечення прав і свобод людини,

національних інтересів держав в енергетичній сфері, сталого енергетичного розвитку важливими є концептуалізація глобальної енергетичної політики, її наукове обґрунтування, своєчасні міжнародні правотворчі та правозастосовні ініціативи, дієві інструменти реалізації, система міжнародних й інших гарантій, встановлення суворої відповідальності і покарань за порушення у даній сфері.

ЛІТЕРАТУРА

1. IAEA. URL: <https://www.iaea.org>
2. Пронюк Н.В. Сучасне міжнародне право: навчальний посібник/ вид. друге, допов. і перероб. К.: КНТ, 2010. 280 с.
3. Статут Міжнародного агентства з відновлювальних джерел енергії (IRENA) 26 січня 2009 р.; Про приєднання України до Статуту Міжнародного агентства з відновлювальних джерел енергії (IRENA): Закон України № 2222-VIII від 5 грудня 2017 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_j02#Text
4. Роль НАТО в забезпеченні енергетичної безпеки та захисті енергетичної інфраструктури». Аналітична записка. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/rol-nato-v-zabezpechenni-energetichnoi-bezpeki-ta-zakhisti>
5. The North Atlantic Treaty. URL: http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_17120.htm
6. Treaty on the Functioning of the European Union, Europa consolidated version of the treaty establishing the European atomic energy community (2010/c 84/01), EurLex. Retrieved 18 September 2011;
7. Стратегія енергетичної безпеки ЄС як відповідь на сучасні гібридні загрози: висновки для України. Аналітична записка. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2018-02/energ_bezp-988e2.pdf
8. Energy Community. URL: http://www.energy-community.org/portal/page/portal/ENC_HOME
9. Селезньова О. Міжнародна енергетична безпека: політичний концепт. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/selezneva_mizhnarodna.pdf
10. <http://www.opec.org> – The Organization of the Petroleum Exporting Countries (OPEC).
11. <http://www.iea.org> – International Energy Agency (IEA).
12. The official website of the World Energy Council. URL: https://www.worldenergy.org/document/ethiopia_june_30_v_gbeddy_security.pdf
13. Енергетична політика – у фокусі зовнішньої політики ЄС. https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D1%80%D0%B3%D0%B5%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B0-%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0-%E2%80%93%D1%83-%D1%84%D0%BE%D0%BA%D1%83%D1%81%D1%96-%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D1%96%D1%88%D0%BD%D1%8C%D0%BE%D1%97-%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8-%D1%94%D1%81_uk
14. Тормосов Р.Ю. Систематизація зарубіжного досвіду стратегічного планування сталого енергетичного розвитку. *Ефективна економіка*. 2020. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8558>. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.3.85
15. Камінська Н.В. Демиденко В.О. Сталий енергетичний розвиток: міжнародні, конституційно-правові та доктринальні засади. *Європейські перспективи*. 2023. №3 С. 133-140. DOI 10.32782/EP.2023.3.17
16. Муза О. Організаційно-правові засади забезпечення енергетичної безпеки України в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 1. С. 60–66. DOI: 10.31733/2078-3566-2023-1-60-66
17. Мазур І.М. Аналіз глобальної енергетичної безпеки: теоретичні та прикладні засади. Економічний аналіз : зб. наук. праць / С. Шкарабан (голов. ред.) та ін. Тернопіль : “Економічна думка”, 2013. Том 14. № 1. С. 94–105.
18. Лір В.Е. Формування енергетичної політики України відповідно до глобальної парадигми сталого розвитку. *Вісник Микол. нац. універ. імені В.О. Сухомлинського. Серія: економіка та управління національним господарством*. 2018. Вип.21. С. 172–178.
19. Остудімов Б.А. Забезпечення енергетичної незалежності держави і конституційних прав людини (проблеми методології дослідження) *Філософські та методологічні проблеми права*. 2022. № 2. С. 70–79. DOI: <https://doi.org/10.33270/02222402.70>